

Badania „Berlinki”

Od początku lat osiemdziesiątych zbiory z byłej Pruskiej Biblioteki Państwowej zostały udostępnione uczonym.

Początkowo wzbudziły zainteresowanie przede wszystkim badaczy z Niemiec i innych krajów zachodnich. Z biegiem lat, począwszy od zainteresowania się nimi sławistów z Uniwersytetu Jagiellońskiego w połowie lat 80. XX wieku, zbiory te stały się przedmiotem badań uczonych polskich wywodzących się z różnych ośrodków naukowych. Zbiory z byłej Pruskiej Biblioteki Państwowej stanowią źródła dla badaczy specjalizujących się w wielu dyscyplinach nauk humanistycznych, m.in. historii, literaturze, filologii, etnografii, muzykologii.

***

Bombardowania Berlina od 1941 r. spowodowały akcję rozśrodkowania zbiorów i ukrycia w bezpiecznych miejscach autografów wielkich mistrzów muzyki. Wywożenie zbiorów z miasta rozpoczęto już w 1941 r., a zakończono wiosną 1944 r. Zbiory trafiły do 29 miejsc na terytorium ówczesnej III Rzeszy. Część zbioru trafiła do zamku Fürstenstein, obecnie Książ, w pobliżu Wałbrzycha. W 1943 r. zamek ten przygotowany na kwatery Hitlera, co oczywiście było potencjalnie niebezpieczne dla złożonych tam zbiorów. Uznano, że bezpieczniej będzie ewakuować zbiory do ustronnego klasztoru, w pobliżu Kamiennej Góry. Miejsowość, do której z Fürstensteinu zostały wywiezione zbiory to Grüssau, którą tuż po wojnie nazwano Krasnoborem, a później Krzeszowem. 505 skrzyń z berlińskiej biblioteki złożono na strychu pięknego barokowego kościoła klasztorne cystersów pod wezwaniem Najświętszej Panny Marii.

Grupa polskich uczonych i bibliotekarzy odkryła te cenne zbiory już w 1945 r., a w rok później zaczęto przewozić je do Krakowa. Sprawa zbiorów z byłej Pruskiej Biblioteki Państwowej, które trafiły do Krakowa, by ostatecznie znaleźć miejsce w Bibliotece Jagiellońskiej, została okryta tajemnicą.

Po przewiezieniu tych zbiorów do Krakowa zabezpieczono je w klasztorach OO. Misjonarzy i Dominikanów. Kierownik Zbiorów Zabezpieczonych zarządził, by zbiory zostały ze względu na konserwatorskich przeniesione do gmachu Biblioteki Jagiellońskiej. Niektóre ze skrzyń zawierających książki i rękopisy były bowiem rozbite. Przewiezienie zbiorów do Biblioteki Jagiellońskiej nastąpiło w październiku 1947 r. Prace na rozpakowaniu skrzyń w gmachu Biblioteki Jagiellońskiej rozpoczęto już 1 listopada tegoż roku, a prace nad sprawdzeniem ich zawartości trwały do 1 lutego 1948 r. Zabezpieczenie tej części zbiorów berlińskich odbyło się niezależnie od Biblioteki Jagiellońskiej przez Delegaturę Ministerstwa Oświaty dla zbiorów zabezpieczonych, która korzystała z pomieszczeń Biblioteki Jagiellońskiej.

Według literatury tzw. „Skarb pruski” zabezpieczony w klasztorze cystersów w Krzeszowie znajdował się w 505 skrzyń. Do Biblioteki Jagiellońskiej dotarło jednak tylko 490 skrzyń. Ekspertyzy sporządzone z zakresu prawa międzynarodowego u wybitnych polskich prawników, stwierdzały jednogłośnie, że zbiory znalezione w Krzeszowie stanowią własność państwa polskiego.

W dniu 29 maja 1977 r. I sekretarz PZPR Edward Gierek podczas wizyty w Berlinie podarował w „imieniu narodu polskiego dla narodu NRD” rękopisy Ludwiga van Beethovena *IX Symfonii* i *3 Koncertu fortepianowego*;

Autographen-Sammlung. Wpis Andrzeja Leszczyńskiego do sztambucha Krzyszpina Gericiusa, Strasburg 1598.

Wolfganga Amadeusza Mozarta rękopisy *Czarodziejskiego fletu*, *Msy c-moll* i *Symfonii Jowiszowej*. Dar uzupełniał rękopis *Koncertu c-moll* i *III Sonaty* Johanna Sebastiana Bacha.

W 1979 r. zaczęto udostępniać zbiory uczonym za specjalnym zezwoleniem ministerialnym. Normalne czasy dla korzystania ze zbiorów berlińskich nadeszły, kiedy rektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego został prof. Józef Andrzej Gierowski, a dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej Jan Pirożyński. Od połowy 1981 r. „Berlinka” jest już normalnie udostępniana praktycznie wszystkim zainteresowanym uczonym, zarówno na miejscu w czytelniach Biblioteki Jagiellońskiej, jak i w postaci kopii mikrofilmowych.

Zawartość zbiorów zabezpieczonych w Bibliotece Jagiellońskiej stanowi w dużej części światowe dziedzictwo kultury. Pierwszymi obiektami, które zostały udostępnione badaczom był zespół zwany *Libri picturati*. Jest to jeden z cenniejszych zabytków rękopiśmiennograficznych dla poznania dziejów kultury materialnej oraz fauny i flory Brazylii. *Libri picturati* zawierają m.in. cztery tomy obrazów olejnych i akwael przedstawiających efekty wyprawy wojennej i naukowej księcia Jana Maurycego von Nassau do Brazylii. W 1668 r. znalazły się owe tomy w zbiorach elektora Fryderyka Wilhelma. Oprócz tych czterech wspaniałych, w zespole tym znajdują się kolejne tomy przedstawiające z fotograficzną dokładnością faunę i florę Brazylii. Niezwykłym zabytkiem piśmiennictwa jest pochodząca z tego zbioru tzw. *Księga turniejowa*.

W ostatnich kilku latach Biblioteka Jagiellońska podjęła konserwację tzw. brazylijskich tomów *Libri picturati* z pomocą dotacji z Ministerstwa Kultury.

(dokończenie – str. 3)